

Toivo Flink

Dos., verkostotutkija
Siirtolaisuusinstituutti
SAIS, varapuheenjohtaja

Suomen Akateemisen Inkeri-seuran juhlaseminaari
Finlandia-talo
Helsinki-sali
5.10.2019

Hyvät juhlaseminaarin osanottajat!

Hyvät heimolaiset ja hengenheimolaiset!

Suomen Akateemisen Inkeri-seuran ensimmäinen julkinen tilaisuus järjestettiin viime vuoden lokakuussa Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran juhlasalissa. Tapahtuman puitteet olivat meille, seminaarin järjestäjille, merkittävät. Tämän vuotisen seminaarimme pitäminen Finlandia-talossa Inkerin lipun juhlistamana tekee sen erityisen merkittäväksi. Olen vakuuttunut siitä, että paluumuutto ei olisi voinut tulla mahdolliseksi, ellei sodanaikaisia väestönsiirtoja Inkeristä Suomeen ja palautuksia olisi toteutettu. Inkerinsuomalaiset paluumuuttajat jos ketkä tiedostavat, mitä äidinkielen koulutus merkitsee. Vaalikaamme suomen kieltä, äidinkieltämme!

Viime vuonna seminaarissamme puhuimme kuinka paljon ja kuinka merkittävää Inkerin suomalaista koskevaa tietoutta Suomessa on vuosien varrella syntynyt. Toinen tärkeä näkökohta oli siinä, mitä meiltä on jäänyt tekemättä tai mihin me olemme parhaillaan panostamassa. Kiireellisimmäksi tehtäväksi on noussut useita vuosikymmeniä vireillä olleet inkerinsuomalaisten ikäihmisten haastattelut ja katoavan tiedon tallentaminen. Tämä arvokas hanke on toteutumassa SKS:n projektina.

Tänään haluan keskustella Suomen Akateemisesta Inkeri-seurasta, meitä yhdistävistä näkemyksistä, yhteisistä voimavaroistamme ja tulevaisuuden tavoitteistamme suomalaisuuden hyväksi.

Inkerillä ja Suomella on paljon syvemmät, laajemmat ja monimuotoisemmat keskinäiset juuret, siteet ja yhteydet kuin päällisin puolin näyttää. Palautan mieliimme muutamia meille henkisesti läheisiä järjestöjä.

Ensimmäisenä ja vanhimpana on Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Sen perustivat Helsingin yliopiston piirissä toimineet miehet, jotka tunsivat kiinnostusta suomen kieleen ja uskoivat sen kirjallisen viljelyn tulevaisuuteen. Seuran perustava kokous pidettiin 16. helmikuuta 1831. Tämä tapahtui Keisarillisen Aleksanterin yliopiston suomen kielen lehtori Carl Keckmanin luona. Seuran ensimmäisissä säännöissä korostettiin, että ”kieli on kansallisuuden perustus”. Elias Lönnrot keksi sanan *kirjallisuus* seuran nimeä varten. Vanha Kalevala, jonka esipuheen Lönnrot päiväsi 28. helmikuuta 1835, loi Suomelle sankarillisen menneisyyden. Nuori kansakunta ryhtyi rakentamaan sen pohjalle kansallista identiteettiä ja lunastamaan oikeutusta olemassaololleen. Tärkeitä kansallisia rakennusosia lisäsivät 1840 ilmestynyt Kanteletar ja yhdeksän vuotta myöhemmin Uusi Kalevala. Kullervo-runon alkuperä on Inkerissä, josta sen keräsi ja toimitti Lönnrotille D. E. D. Europaeus. On syytä muistaa, mitä Kullervon hahmo on tuonut Kalevalaan.

SKS:n piirissä syntyivät 1800-luvulla kaikki keskeiset humanististen alojen suomenkieliset tieteelliset seurat ja monet instituutiot. Se on toimintansa aikana kartuttanut suomalaista itseymmärrystä ja edistänyt suomalaisen kirjallisuuden tuntemusta Suomessa ja maailmalla. Samalla seura on julkaissut merkittävän määrän tieto- ja tieteellistä kirjallisuutta, esim. Suomen Kansan Vanhat Runot. Kokoelma julkaistiin vuosina 1908–1948. Se sisältää 33 alkuperäistä nidettä. Inkeristä kerättyjen runojen niteitä on yhdeksän.

SKS:ssa on suomalaisen perinteen tutkimuksen ja kirjallisen kulttuurin arkisto, tieteellinen kirjasto, kirjallisuuden tiedotuskeskus FILI, tieto- ja tieteellisen kirjallisuuden kustantaja, kansallinen muistiorganisaatio, kansainvälinen tutkimuslaitos ja valtakunnallinen kulttuurijärjestö. SKS:n päärakennus sijaitsee Helsingissä Hallituskatu 1:ssä. Seurassa on noin 3 000 jäsentä.

Aikajärjestyksessä seuraava on Suomen Historiallinen Seura. Sen edeltäjä, Historiallinen Osakunta, perustettiin SKS:n yhteyteen vuonna 1864. Yhtenä sen keskeisenä vaikuttajana on muistettava Yrjö Koskinen. Historiallisten tutkimustensa tuloksena hän kokosi laajan teoksensa, Oppikirjan Suomen kansan historiasta. Sen ensimmäinen painos on vuodelta 1869. Koskinen totesi siinä, että Venäjällä asuvat inkerinsuomalaiset tulisi laskea Suomen kansaan kuuluviksi. Maansa edistymisen vaiheita arvioidessaan hän piti keskeisenä pyrkimyksenään Suomen kansan kehittämistä yhä korkeampaan valtiolliseen ja kansalliseen tietoisuuteen. Näiden näkemysten innoittamana Koskinen toimi kansallisten tieteiden tutkimusedellytysten parantamiseksi. Yhdistys toimi Osakuntana kymmenen vuotta. Yrjö Koskinen

valittiin seuran esimieheksi vuonna 1874, jo seuraavana vuonna hän oli perustamassa Suomen Historiallista Seuraa. SKS:n esimiehenä hän toimi vajaan 20 vuotta oltuaan tämän lisäksi monessa mukana historioitsijana, professorina, senaattorina ja poliitikkona. Seuran nykyinen sijainti on Tieteiden talossa, osoitteessa Kirkkokatu 6.

Suomalais-Ugrilainen Seura perustettiin Helsingissä professori Otto Donnerin aloitteesta vuonna 1883. Seura tutkii suomalais-ugrilaisia ja altailaisia kieliä sekä niitä puhuvia kansoja ja kulttuureja. Se on kotimaansa lisäksi kansainvälisesti arvostettu tieteellinen yhteisö. Vuoden 2006 lopussa seuraan kuului noin 800 jäsentä. Seura pitää kokouksia Helsingissä Tieteiden talossa. Vuosikokous pidetään M.A.Castrénin syntymäpäivänä 2.12. Seuran merkittävin toimiala on tällä hetkellä julkaisutoiminta. Suomalais-Ugrilaisen Seuran kustantamana ilmestyy kymmenkunta tieteellistä teosta vuodessa.

Inkerinmaan historian ja sen suomalaisuuden tutkimuksella läheisimmät suhteet ovat aikojen saatossa muodostuneet Kansallisarkistoon ja Kalevalaseuraan.

Kansallisarkisto, vuosina 1869–1994 Valtionarkisto, on valtion virasto, joka vastaa maan arkistotoimesta. Kansallisarkisto vaikuttaa Helsingin lisäksi Turussa, Hämeenlinnassa, Jyväskylässä, Mikkelissä, Joensuussa, Oulussa, Vaasassa ja Inarissa. Siellä säilytetään keskushallinnon viranomaisten virka-arkistoja ja yhteiskunnallisten vaikuttajien yksityisarkistoja. Asiakirjoja on vuodesta 1316 aina tähän päivään saakka. Kokonaisaineistomäärä on noin 210 hyllykilometriä.

Kansallisarkistossa on myös Inkeriä koskevaa aineistoa lähinnä kolmelta viime vuosisadalta. Uusin aineisto käsittelee Inkerin pakolaisten toimintaa 1920-1930-luvulla. Tämä aineisto luovutettiin arkistoon 1950-luvun alussa. Sitä on nelisen kymmentä mappia ja se kaipaa järjestelyä. Omana kokonaisuutenaan on inkeriläisten väestösiirtoja Suomeen ja palautuksia Neuvostoliittoon jatkosodan aikana koskeva aineisto. Uusinta tietoa ovat paluumuuttoon liittyvät asiakirjat.

Kansallisarkiston tehtävänä on varmistaa kansalliseen kulttuuriperintöön kuuluvien viranomaisten asiakirjojen säilyminen ja toimia arkistotoimen asiantuntijaviranomaisena sekä edistää kansalliseen kulttuuriperintöön kuuluvien yksityisten asiakirjojen säilymistä ja hankkia niitä kokoelmiinsa. Tämän lisäksi arkisto huolehtii säilyttämänsä asiakirjallisen kulttuuriperinnön tarjoamisesta tutkijoiden käyttöön. Se osallistuu myös alansa tutkimus- ja kehittämistoimintaan. Inkerin suomalaisuudella on tässä oma osuutensa.

Kansallisarkiston pääjohtaja Jussi Nuortevan myötävaikutuksella syntyi Suomen Akatemian rahoittama tutkimushanke, jossa selvitettiin Valvontakomission hallinnoimia inkeriläisten jatkosodanaikaisia palautuksia Suomesta Neuvostoliittoon. Olin tämän hankkeen toteuttajana vuosina 2007- 2009. Kotiin karkotettavaksi-niminen kirja ilmestyi vuonna 2010 Kansallisarkiston ja SKS:n yhteisenä julkaisuna. Pääjohtaja Jussi Nuorteva aloitteesta kirjan julkistamistilaisuus järjestettiin Kansallisarkiston päätutkijasalissa. Siellä pidetyissä Inkeri-seminaareissa hän on toiminut niin puheenjohtajana kuin puhujanakin. Lämmin kiitos!

Kalevalaseura aloitti toimintansa Kalevalasääteenä eli säätiönä. Perustamistilaisuudesta 4. heinäkuuta 1911 on sen perustajajäsen Väinö Salminen kertonut seuraavasti: ”Matti Aurapäästä tehtiin rahavartia. Gallen-Kallela löi ensimmäisen satamarkkasen pöytään, Setälä teki samoin, rahavartia itse liitti... niin ikään sata markkaa, Sailo ja allekirjoittanut kumpikin kymmenen markkaa, ja niin oltiin varmat, että siitäpä nyt tie menevi, ura uusi urkenevi.”

Uuden seuran kantavana ideana oli yhdistää kansallinen tiede ja taide harmoniseksi kokonaisuudeksi. Ongelmana oli kuitenkin SKS, joka oli aikoinaan saattanut Kalevalan julkisuuteen ja joka toimi aktiivisesti niin kansanrunouden kuin kaunokirjallisuudenkin alalla. Erityisesti kirjailija Juhani Aho ja kansanrunodontutkimuksen professori Kaarle Krohn vastustivat ajatusta seuran perustamisesta. Sen ideoijat eivät kuitenkaan luopuneet hankkeesta.

Kalevalan kuvittamisasian hyväksi järjestettiin kevättalvella 1917 Kalevala-juhla sekä Helsingissä että maaseudulla. Soraääniäkin löytyi. Ylioppilaslehdessä julkaistussa kirjoituksessaan Aaro Hellaakoski oli sitä mieltä, että yhden miehen – Gallén-Kallelan – näkemys Kalevalasta edusti vain murto-osaa ihmisten näkemyksistä Kalevalasta. Työ tulevan seuran hyväksi jatkui yhteiskunnallista mullistuksista huolimatta.

Suomalaisuuden Liiton julkaisemassa Suomalainen Suomi-aikakauskirjassa vuonna 1917 Setälän selvitti sääteen syntyä ja syitä seuran aikaan saamiseksi.

Seura sai perustamiselleen uutta puhtia vasta sääntöjen vahvistamisen myötä heinäkuussa 1919. Siihen mennessä tuli myös merkittävä määrä rahaa lahjoituksina. Juhlallinen perustamiskokous pidettiin saman vuoden joulukuun 9. päivänä.

Perustavan kokouksen jälkeen järjestettiin juhlakokous Virkamiestalossa, jonne kokoontui sen aikaisen tieteen ja taiteen edustajia. Setälä totesi uuden seuran kulkevan käsi kädessä SKS:n kanssa. Kalevalaseuran muita tehtäviä juhlayleisölle hahmotellessaan Setälä mainitsi Kuva-Kalevalan suunnitelman sekä Kalevalatalo-hankkeen. Juhlapuheet julkaistiin Kalevalapäiväksi ilmestyneessä Valvojassa vuonna 1920.

Kalevalaseura aloitti varsinaisen säännöllisen toimintansa saman vuoden alussa Setälän ja Gallen-Kallelan johtamana ja A.O. Väisäsen hoitaessa toimistoa. Setälä esitti tuolloin idean suomalaisen ja kasainvälisen kulttuuritutkimuksen laitoksen perustamisesta, johon Kalevalaseura tulisi mukaan. Setälä lausui toivomuksenaan, että seura ryhtyisi viivyttelämättä suunnittelemaan tutkimuslaitoksen perustamista, ”jonne koottaisiin Suomen suvun muinaista henkistä kulttuuria koskevat kokoelmat ja kirjallisuus ja jossa eteville tutkijoille ja niiksi valmistuville varattaisiin tilaisuus antautua yksinomaan tieteen palvelukseen.”

Kalevalaseuran perustajajäseninä olivat tuleva hammaslääketieteen professori Matti Äyräpää, vuoteen 1876 Europaeus. Hänen rovasti isänsä ja serkkunsa, tunnettu runouden kerääjä Daniel Europaeus, tapasivat monesti pappilassa, ja Matti oli kuuntelemassa tarinoita kansanrunouden keruumatkoista.

Seuran toinen perustajajäsen Emil Nestor Setälä, joka tunnetaan tutkijana, professorina, ministerinä ja yhteiskunnallisena vaikuttajana, oli mukana myös Inkerin Liiton yleisessä kokouksessa Vanhalla ylioppilastalolla 4. joulukuuta 1922. Siinä Liiton johtokunnan jäseniksi valittiin hänen lisäksi tohtori Rafael Engelberg, tohtori Juho Sunila ja esittelijäneuvos Esko Heilimo. Pankinjohtaja Mauri Honkajuuresta tuli varajäsen. Inkerin Liitossa oli 1930-luvulla noin 1500 jäsentä. Heistä tuhannen verran kuului kantasuomalaisiin.

Kalevalaseuran kolmas perustajajäsen oli kuvataiteilija ja Kalevalan kuvittaja Akseli Gallén-Kallela, maineikas Kalevalan kuvittaja ja taiteellaan suomalaisuuden puoltaja. Helmikuun manifestin vuonna 1899 valmistunut maalaus Kullervon kirous oli puhutellut aikalaisia kehottamalla suomalaisia puolustamaan oikeuksiaan.

Kuvanveistäjä ja kuvataiteilija Alpo Sailo oli aktiivinen suomalaisuusaatteen kannattaja. Hänet tunnetaan ennen kaikkea runolaulajista tekemistään patsaista. Näitä ovat mm. Pedri Shemeikan patsas, joka paljastettiin Kalevalan 100-vuotisjuhlissa Sortavalassa 1935, ja Larin Parasken patsas Hesperian puistossa Helsingissä 1949.

Hänen suurimpia teoksiaan on vuonna 1921 paljastettu M.A. Castrenin muistopatsas Kansallismuseon edustalla Helsingissä.

Alpo Sailon suurin unelma oli Kalevalatalo. Se oli Kalevalaseuran toinen päätavoitteista kuvitetun Kalevalan ohella. Talon suunnittelivat kuvataiteilija Carl Bengts ja arkkitehti Eliel Saarinen. Unelma jäi toteutumatta.

Kalevalatalon lisäksi Eliel Saarinen suunnitteli myös P. Marian kirkon kirkkokartanon Pietarissa, joka sekin jäi paperille. Kartanon piirustukset löytyvät Kansallisarkistosta. Eliel Saarisen isä rovasti Juho Saarinen toimi vuosikymmeniä Inkerissä. Suomessa asunut Eliel vieraili useita kertoja isänsä luona ja oli keräämässä kansanrunoutta Inkerissä.

Kalevalan ja kansanrunouden tutkimusta ovat täydentäneet kansatiede, kielitiede, kirjallisuudentutkimus, muinaistutkimus ja uskontotiede. Kalevalaseuran ensimmäinen julkaisu ilmestyi vuonna 1921. SKS julkaisi Kalevalaseuran vuosikirjan Inkerin teillä vuonna 1990. Sen olivat toimittaneet Pekka Laaksosen ja Sirkka-Liisa Mattomäki. Seuraavana vuonna ilmestyi Pekka Nevalaisen ja Hannes Sihvon toimittama laaja teos Inkeri, historia, kansa, kulttuuri.

Suomen Akateemisen Inkeri-Seuran perustamisen tarkoituksena on täydentää ajan tuomia tutkimustarpeita: edistää inkerinsuomalaisuuden historian ja kulttuurin tuntemusta osana suomalaisuutta. Se syntyi joulukuussa 2017 perinteikkäälle, laajalle ja moni-ilmeiselle Suomen kansallisen kulttuurin maaperälle.

Inkerin suomalaisuudella on omaleimaisuutensa ja ominaispiirteensä. Ne syntyivät sen jouduttua Venäjällä maaorjuuden ja vallankumouksen puristukseen itselle vieraissa ja jopa vihamielisissä oloissa bolševikkien kaapattua vallan Venäjällä. Jatkosodan loppuun mennessä Inkerin suomalaiset olivat menettäneet puolet väkiluvustaan, joka sillä oli vuosisadan alussa. Paluumuutto on osoittanut, että Inkerin henkinen ja hengellinen eläminen erillään emämaasta on vaatinut veronsa. Sen suomalaisuus tunnetaan tämän päivän Suomessa heikosti ja pintapuolisesti. Muistetaanpa kuitenkin. Tämä on oleellista.

Edelliseen viitaten esitän pohdittamaksi kymmenen kohdan ohjelmaa:

1. Suomen Akateeminen Inkeri-seura Inkerin tutkimusinstituutiksi,
2. yhteistoiminnan tiivistäminen SAIS:in ja suomalaisuutta edistävien tahojen kanssa sekä jäsenkuntamme kartuttaminen,

3. toimivan rahoituksen saaminen ja pysyvien tilojen hankkiminen,
4. SAIS:in toiminnasta säännöllinen ja monipuolinen tiedottaminen,
5. tietoutta Inkerin suomalaisista koulujen opetusohjelmiin yhteistyössä Historian ja yhteiskuntaopin opettajajärjestön ja opetusalan viranomaisten kanssa,
6. tietoutta Inkerin suomalaisista yliopistojen ja korkeakoulujen kulttuurin ja sivistyksen opetusohjelmiin,
7. Inkerin digitaalinen arkisto,
8. Inkerin suomalaisuuden päivä ja sen saaminen liputuspäiväksi,
9. Inkeri-kirjasto yhteistyössä SKS:n ja Kansalliskirjaston kanssa,
10. Inkeriläinen rapsodia ja Inkeri-sinfonia.